

ЮРИДИЧНИЙ ФАКТ, ЮРИДИЧНИЙ СКЛАД

Виникнення, реалізація і припинення суб'єктивних цивільних прав, юридичних обов'язків, цивільних правовідносин пов'язано із юридичними фактами. В багатьох випадках, для настання означеного наявність одного юридичного факту недостатньо. Для досягнення наслідків, встановлених правовою моделлю поведінки учасників цивільних правовідносин виникає необхідність в системному поєднанні декількох самостійних фактів, які мають юридичне значення. Така сукупність юридичних фактів в теорії цивільного права України отримала назву юридичний склад.

Юридичний склад – сукупність юридичних фактів, які в структурній єдності спричиняють настання наслідку в формі встановлення, реалізації і припинення суб'єктивних цивільних прав, юридичних обов'язків, цивільних правовідносин в цілому. Юридичні факти входять до юридичного складу в якості його елементів.

Вказані елементи юридичного складу є відносно самостійними, оскільки несуть в собі автономні наслідки, встановлені правовою моделлю визначеною сторонами правовідносин. В той же час, такі юридичні факти в своїй сукупності формують цілісну систему, елементи якої знаходяться во взаємозв'язку і взаємозалежності. При цьому настання наслідку юридичного складу є результатом комбінованої дії всієї сукупності елементів, які входять до нього.

Вперше термін «юридичний склад» був введений в правову науку О. О. Красавчиковим. Поряд з терміном «юридичний склад» в теорії також використовується термін «фактичний склад». Не зважаючи на варіативність поглядів вчених щодо наукової коректності того чи іншого терміну ґрунтовно, що термін «фактичний склад» некоректно відображає його юридичний зміст. Поняття «фактичного» і «юридичного» зазвичай

протиставитися один одному. Під «фактичним» зрозуміло те, що не має значення для права, але суттєво для об'єктивної дійсності. Під «юридичним» розуміється сама сутність, виходячи з якої на основі правової моделі поведінки має бути вирішено спір про право. Сукупність юридичних фактів не має суто фактичний характер. Кожний факт знаходить свою юридичну оцінку перебуваючи в певному складі в якості одного із його елементів, який і породжує наслідки, які мають юридичне значення тобто в юридичному складі.

Можливість руху суб'єктивних цивільних прав, юридичних обов'язків, цивільних правовідносин в цілому, яка забезпечується окремими елементами юридичного складу щодо його кінцевої мети самостійного юридичного значення не має. Останній момент накопичення елементів юридичного складу трансформує його стан із фактичного до юридичного. Кількість елементів юридичного складу переходить в якість – він створює можливість настання наслідків, які передбачені сторонами в правовій моделі їх поведінки.

Іншими словами до завершення формування юридичного складу, його елементи носять фактичний характер. Юридичного значення вони отримують в результаті закінчення їх накопичення. До цього моменту будь яких юридичних наслідків в забезпеченні руху суб'єктивного цивільного права, юридичного обов'язку або цивільних правовідносин в цілому не виникає. Для їх настання необхідним є не тільки певний порядок, а й послідовність накопичення юридичного складу.

В зв'язку із зазначеним проводиться наступна класифікація юридичних складів в теорії цивільного права України: за критерієм складності структури: юридичний склад із незалежним формуванням його елементів, юридичний склад із послідовним накопиченням елементів і юридичний склад із диференційованим структурним принципом його побудови.

Для першого характерно вільне накопичення елементів юридичного складу. Для другого типу юридичного складу накопичення його елементів відбувається в нормативно встановленій послідовності. При цьому кожен елемент юридичного складу є умовою встановлення наступного. Юридичному складу із диференційованим структурним принципом побудови присутня варіативність накопичення юридичних фактів як у вільному порядку, одночасно із наявністю умов для послідовного формування елементів складу.

По способу фіксації юридичних фактів в правовій моделі юридичного складу останні поділяються на імперативні (обов'язкова наявність яких встановлена нормативним приписом), диспозитивні (такі, що встановлені за домовленістю сторін) або альтернативні (такі, що комбінують в собі два з вищезначених). За галузевим принципом побудови елементів юридичних складів: однорідні (такі, що містять в собі юридичні факти однієї галузі права) і комплексні (включають до юридичного складу різногалузеві юридичні факти). По критерію завершеності: завершені (такий юридичний склад, в якому закінчено накопичення його елементів відповідно до встановленої правової моделі) і незавершені (юридичний склад, в якому не сформовані один або декілька його елементів, в результаті чого настання очікуваного наслідку неможливо). В залежності від структури елементів юридичного складу: прості і складні (обтяжені таким елементом як правовідносини).

В Цивільному праві України непоодинокі випадки настання одного й того ж юридичного наслідку в процесі функціонування диференційованих юридичних складів. Такі юридичні склади мають назву альтернативних. Характерним для них є можливість спричинення незалежно один від одного тотожного наслідку.

Поряд з альтернативним юридичним складом також існує бланкетний. Під ним слід розуміти юридичний склад, зміст елементів якого безпосередньо в правовій нормі не, але наводяться юридичні ознаки, з встановленням яких виникають відповідні наслідки.

Лит.: 1. *Исаков В. Б.* Фактический состав в механизме правового регулирования. – С.: Изд-во Саратовского ун-та. – 1980. – 128 с.

2. *Красавчиков О. А.* Юридические факты в советском гражданском праве / Красавчиков О. А. – М. : Госюриздат. – 1958. – 182 с.